Piotr Wójciak
Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim

Nowa podstawa programowa z przedmiotu wychowanie fizyczne – szanse i wyzwania

Streszczenie

Od września 2017 r. wdrażana jest reforma oświaty. W swoich założeniach wprowadza bardzo istotne zmiany, które wzbudzają wiele emocji. Likwidacja gimnazjów i powołanie ośmioletniej szkoły podstawowej, zmiany w szkolnictwie zawodowym wymusiły zmiany podstaw programowych oraz programów nauczania.

Celem badań była analiza podstawy programowej wychowania fizycznego w kontekście szans, jakie stwarza uczniom oraz wyzwań, które zostały postawione przed nauczycielami podczas wdrażania reformy oświaty.

Badania przeprowadzono w 2017 r., tuż przed wdrożeniem reformy, objęto nimi 116 nauczycieli wychowania fizycznego z siedmiu powiatów północnej części województwa lubuskiego. Zastosowano autorski kwestionariusz.

Współczesna edukacja fizyczna w Polsce musi stawić czoła nowym wyzwaniom, jakimi są m.in. zaburzenia rozwojowe, w tym wady postawy, nadwaga i otyłość, zmniejszająca się sprawność fizyczna dzieci i młodzieży oraz nadal uboga infrastruktura w zakresie kultury fizycznej. Nauczyciele muszą zmierzyć się z tym wyzwaniami. A szansą są rozwiązania, które umożliwia nowa podstawa programowa. Zajęcia do wyboru, na których realizowane są formy aktywności fizycznej zaproponowane przez uczniów pozwalają na lepsze zainteresowanie oraz zmotywowanie dzieci do udziału w lekcjach wychowania fizycznego Szczególnie ważna w podstawie programowej jest świadomość uczestnictwa w kulturze fizycznej

Słowa kluczowe: nowa podstawa programowa, zajęcia do wyboru, lekcje wychowania fizycznego, szkoły

Wstęp

Dynamiczny rozwój cywilizacyjny stawia nowe wyzwania, z którymi zmierzyć musi się polska oświata. Dlatego zmiany w systemie szkolnictwa są potrzebne.

Każda zmiana uzasadniona powinna być potrzebami, a jej wdrażanie na poziomie całego kraju powinno uwzględniać wiele płaszczyzn.

Od września 2017 r. wrażana jest kolejna na przestrzeni kilkunastu lat reforma oświaty. W swoich założeniach wprowadza bardzo istotne zmiany, które wzbudzają wiele emocji. Likwidacja gimnazjów i powołanie ośmioletniej szkoły podstawowej, zmiany w szkolnictwie zawodowym wymusiły zmiany podstaw programowych oraz programów nauczania.

Liczne publikacje oraz doniesienia medialne wywołały dyskusję dotyczącą m.in. treści podstawy programowej i licznych porównań z poprzednimi[1]. Jednakże należy pamiętać, że wszelkie zmiany powinny być korzystne dla uczniów.

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego obecnie wdrażana jest w klasach I, IV oraz VII szkoły podstawowej, I klasy branżowej szkoły I stopnia oraz szkole policealnej.

Reforma oświatowa wprowadziła również zmiany w realizacji wychowania fizycznego. W dalszym ciągu dużą rolę przypisuje się edukacji zdrowotnej, o czym świadczy zapis w preambule podstawy programowej[2]. Zgodnie z tym zapisem jednym z ważniejszych zadań szkoły jest kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów i wdrażanie ich do zachowań higienicznych, ugruntowanie wiedzy z zakresu prawidłowego odżywiania się oraz korzyści płynących z aktywności fizycznej.

Współczesne wychowanie fizyczne ukierunkowane jest na przygotowanie ucznia do całożyciowej aktywności fizycznej i troski o własne zdrowie. Musimy pamiętać, że wychowanie fizyczne to nie tylko dbałość o przygotowanie sprawnościowe, ale głównie prozdrowotne. Ma przygotować ucznia do dokonywania wyborów korzystnych dla zdrowia. W podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej widoczna jest personalistyczna koncepcja wychowania oraz koncepcja sprawności fizycznej ukierunkowanej na zdrowie.

Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego wprowadza szereg istotnych zmian, które zostały wymuszone reformą oświaty, ale również wynikających z potrzeb organizacyjnych oraz merytorycznych.

Współczesne wychowanie fizyczne boryka się z wieloma problemami. Dotyczą one dużej liczby zwolnień z zajęć[3] oraz coraz częściej negatyw-

[1] Z. Grudzińska *Nowa podstawa programowa pod lupą*, „Szkoła. Miesięcznik dyrektora" 2017, nr 8 (99), s. 46.

[2] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

[3] Zob. K. Kultys, *Problem frekwencji i czynnego udziału uczniów w lekcjach wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2017, nr 1, s. 40-48.

nym nastawieniem uczniów do zajęć. Zmiany w podstawie programowej mają zapobiegać tym niepożądanym zjawiskom. K. Kultys[4] wskazuje w swoich badaniach na fakt, że uczniowie deklarujący pozytywny stosunek do lekcji wychowania fizycznego chętniej podejmują różne formy aktywności fizycznej oraz zachowań zdrowotnych.

Wdrażana podstawa programowa ma na celu m.in. podniesienie jakości wychowania fizycznego.

Celem badań była analiza podstawy programowej wychowania fizycznego w kontekście szans, jakie stwarza uczniom oraz wyzwań, które zostały postawione przed nauczycielami podczas wdrażania reformy oświaty.

Materiał i metoda

Badania ankietowe przeprowadzono w sierpniu 2017 r. w Gorzowie Wielkopolskim przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego 2017/18, w którym wdrażana będzie nowa podstawa programowa. Badaniami objęto nauczycieli wychowania fizycznego z województwa lubuskiego z 7 powiatów: gorzowskiego, międzyrzeckiego, strzelecko-drezdeneckiego, świebodzińskiego, sulęcińskiego, słubickiego. Narzędziem badawczym był opracowany przez autora anonimowy kwestionariusz ankiety zawierający pytania zamknięte oraz otwarte. Zastosowanie pytań otwartych pozwoliło na uzyskanie dodatkowych informacji zwłaszcza dotyczących form realizacji wychowania fizycznego. Aby osiągnąć założone cele, dokonano również szczegółowej analizy podstawy programowej wychowania fizycznego.

Analiza wyników badań własnych

W badaniach wzięło udział 116 nauczycieli wychowania fizycznego (52 kobiety oraz 64 mężczyzn). Najwięcej ankietowanych to nauczyciele mianowani i dyplomowani (Ryc. 1.), którzy przepracowali w szkole pomiędzy 11 a 30 lat (Ryc. 2.). Ponad połowa badanych nauczycieli zatrudniona jest w szkołach podstawowych oraz zespołach szkół (Ryc. 3.).

[4] Zob. K. Kultys, *Formy spędzania czasu wolnego a nastawienie do wychowania fizycznego w opiniach bydgoskich gimnazjalistów*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2017, nr 3, s. 37-43.

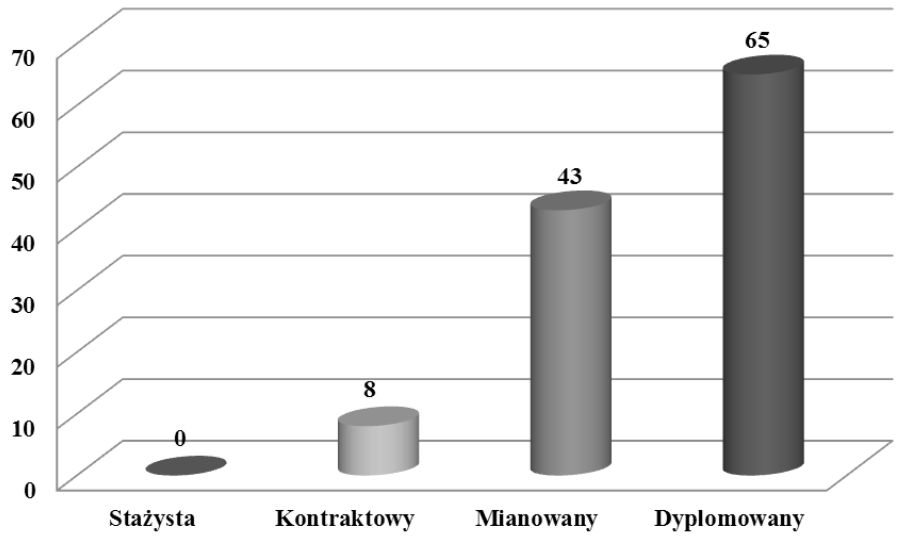

Ryc. 1. Liczbowy rozkład ankietowanych nauczycieli uwzględniających stopień awansu zawodowego (n=116)

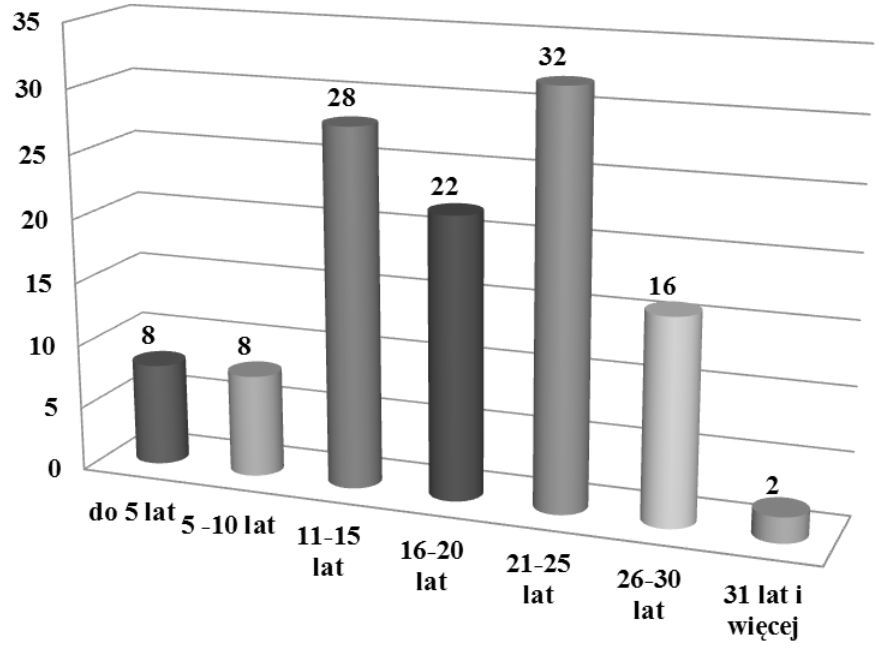

Ryc. 2. Staż pracy ankietowanych nauczycieli (n=116)

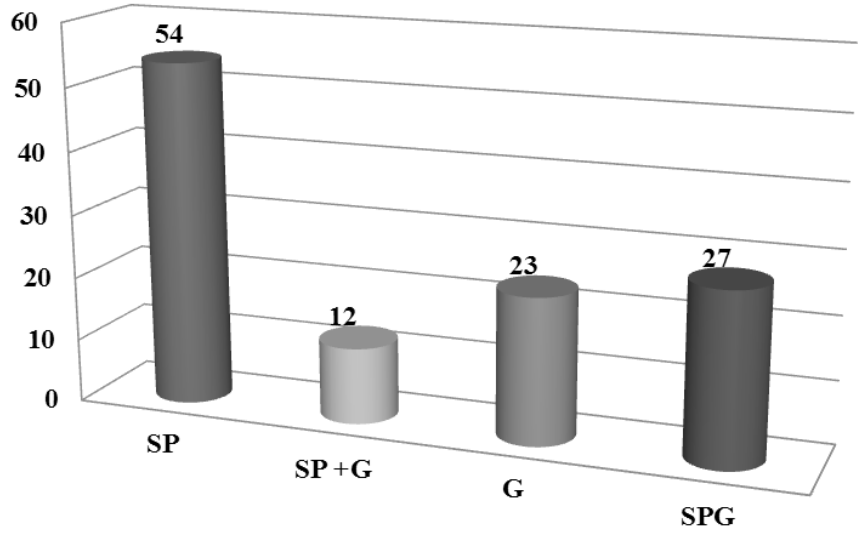

Ryc. 3. Typ szkół, w których zatrudnieni są ankietowani nauczyciele (n=116)

Realizacja treści podstawy programowej wychowania fizycznego w dalszym ciągu może odbywać się w formie zajęć klasowo-lekcyjnych i zajęć do wyboru przez ucznia, w tym: zajęć sportowych, zajęć rekreacyjno-zdrowotnych, zajęć tanecznych lub aktywnej turystyki[5]. Rozwiązanie to było realizowane również w poprzedniej podstawie programowej. Daje możliwość realizacji wychowania fizycznego, uwzględniając możliwości organizacyjne, tradycje szkoły, a przede wszystkim zainteresowania uczniów. Decyzja o sposobie realizacji pozostawiona została nauczycielowi oraz dyrekcji szkoły. Dopuszcza się możliwość prowadzenia lekcji w formie zajęć do wyboru w wymiarze nie większym niż dwie godziny. Zdecydowana większość ankietowanych (56 osób) realizuje zajęcia w systemie 2+2 (dwie godziny w systemie klasowo-lekcyjnym oraz 2 godziny w formie zajęć do wyboru) (Ryc. 4.).

[5] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (poz. 1322).

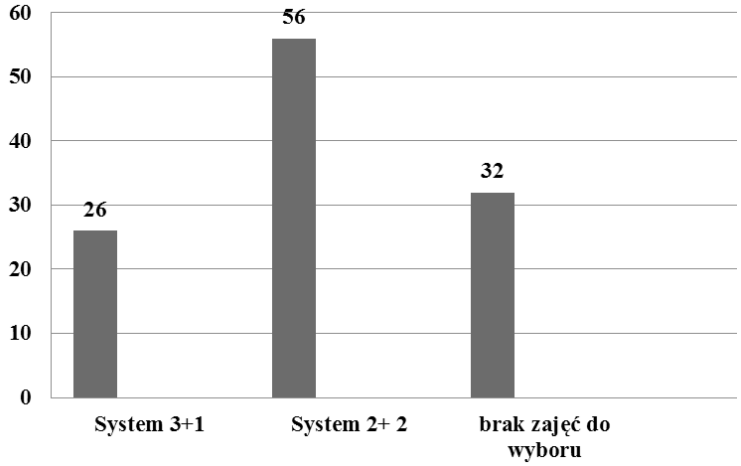

Ryc. 4. Formy realizacji zajęć do wyboru

Spośród ankietowanych 84 nauczycieli realizuje zajęcia do wyboru pozostali z różnych przyczyn nie prowadzą wychowania fizycznego w tej formie.

Zgodnie z zaleceniami zajęcia do wyboru realizowane są w grupach międzyklasowych (59%), międzyoddziałowe (13 %) oraz danej klasie (28%). Takie rozwiązanie możliwe było do zastosowania również w poprzedniej podstawie programowej[6].

Najczęściej wymienianymi przez ankietowanych formami aktywności fizycznej na zajęciach do wyboru są: zajęcia sportowe – 47 osób, zajęcia rekreacyjno-sportowe – 51, taniec – 9, turystyka – 8 oraz inne – 1.

Wprowadzenie możliwości wyboru zajęć miało na celu podniesienie atrakcyjności wychowania fizycznego wśród uczniów. Niestety spowodowało również wiele utrudnień, na które wskazali badani nauczyciele (tab. 1.).

Tabela 1. Wykaz trudności, jakie napotykają nauczyciele w realizacji zajęć do wyboru

Trudności w realizacji zajęć do wyboru		**Liczba odpowiedzi**
Frekwencja na zajęciach wychowania fizycznego	Problemy z dojazdem, nakładają się innych zajęć	18
Baza szkoły	Uboga infrastruktura, brak sprzętu sportowego, liczne grupy ćwiczebne na jednej lekcji	14
Organizacja zajęć	Grupy międzyoddziałowe, bałagan na lekcji	4
Brak zainteresowania uczniów zajęciami		1

[6] A. Rogacka, *Poradnik dla nauczycieli wychowania fizycznego w szkole ponadgimnazjalnej*, Warszawa 2015, s. 9.

Innym szczególnie istotnym elementem podstawy programowej jest edukacja zdrowotna. W tym zakresie treści powinny być dostosowane do potrzeb uczniów oraz możliwości organizacyjnych szkoły. Niezbędna jest współdziałania z nauczycielami innych przedmiotów oraz odpowiednie skoordynowanie różnymi szkolnymi programami dot. zdrowia i profilaktyki.

Do realizacji treści należy włączyć uczniów czasowo lub częściowo zwolnionych z ćwiczeń[7].

Założeniem edukacji zdrowotnej jest realizacje tych treści jako odrębnych zajęć w klasach. Wśród ankietowanych ponad połowa (56,5%) realizuje treści prozdrowotne w czasie lekcji wychowania fizycznego. Najczęściej w formie pogadanek czy wykładu (Ryc. 5.).

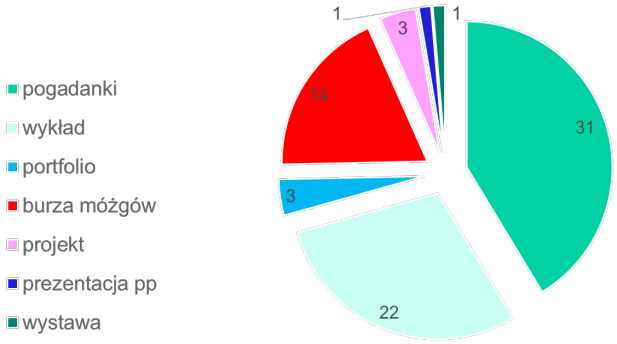

Ryc. 5. Metody przekazywania wiedzy w zakresie edukacji zdrowotnej

Jak wynika z analizy odpowiedzi badanych nauczycieli, niewielki procent przekazuje treści edukacji zdrowotnej metodami aktywizującymi uczniów, co było zalecane w „starej" podstawie programowej[8]. Aby zrealizować cel badań, dokonano również szczegółowej analizy podstawy programowej wychowania fizycznego.

Zasadnicza zmiana dotyczy zapisu treści. Obecnie treści realizowane są w zakresie wiedzy oraz umiejętności. Tym samym zapisano je w czterech, a nie jak w poprzedniej podstawie[9] w sześciu blokach tematycznych: rozwój fizyczny i sprawność fizyczna, aktywność fizyczna, bezpieczeństwo w aktywności fizycznej oraz edukacja zdrowotna. Na szczególną uwagę w nowej podstawie programowej zasługują kompetencje społeczne. Realizowana są one przez cały etap edukacyjny bez względu na klasę.

[7] Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem, Dobra szkoła 2017, s. 18.
[8] A. Rogacka, *Poradnik dla nauczycieli*…, op. cit., s. 41-47.
[9] E. Czerska, *Analiza porównawcza – podstaw programowych z wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2011, nr 11, s. 16.

W bloku *rozwój i sprawność fizyczna* treści obejmują diagnozowanie sprawności fizycznej, a w szczególności interpretowanie wyników np. testów sprawnościowych. Wszystko po to, by wskazać mocne i słabe strony ucznia, a nie po to, by wynik testu był podstawą oceniania.

Aktywność fizyczna to blok, w którym, stopniując trudność oraz uwzględniając rozwój psychofizyczny ucznia, realizowane są treści indywidualnych oraz zespołowych form sportowych i rekreacyjnych. Na uwagę zasługuje fakt ujęcia nowoczesnych form aktywności, w tym również z innych krajów.

W bloku tematycznym dotyczącym Bezpieczeństwa w aktywności fizycznej ujęto treści dotyczące bezpieczeństwa w czasie zajęć wychowania fizycznego zarówno pod względem organizacji miejsca ćwiczeń, jak i korzystania z przyrządów, przyborów oraz odpowiedzialności za zdrowie innych.

Zagadnienia dotyczące zdrowia i jego diagnozowania chorób cywilizacyjnych zawarto w bliku *Edukacja zdrowotna*.

Wszystkie omówione powyżej bloki realizowane są w poszczególnych klasach. Wyjątek stanowi blok *Kompetencje społeczne*. To jedyny dział, który realizowany może być przez cały etap edukacyjny bez względu na klasę. Blok zawiera treści dotyczące własnego rozwoju i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego działania[10].

Nowe rozwiązania w szkolnym wychowaniu fizycznym dotyczą również udziału w zajęciach uczniów nieprzejawiających predyspozycji sprawnościowych. Dlatego, aby zachęcić do aktywnego uczestnictwa przy ocenianiu, należy brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, systematyczność udziału ucznia w zajęciach oraz aktywność ucznia w działaniach podejmowanych przez szkołę na rzecz kultury fizycznej[11].

Wnioski

Wychowanie fizyczne pełni niezwykle istotną rolę w rozwoju dzieci i młodzieży. Wspiera rozwój fizyczny, psychiczny, intelektualny, społeczny oraz kształtuje postawy prozdrowotne. Niestety współczesna edukacja fizyczna w Polsce musi stawić czoła nowym wyzwaniom, jakimi są m.in. zaburzenia rozwojowe, w tym wady postawy, nadwaga i otyłość, zmniejszająca się sprawność fizyczna dzieci

[10] Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzami…, op. cit., s. 18.

[11] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (poz.1534).

i młodzieży oraz nadal uboga infrastruktura w zakresie kultury fizycznej. Nauczyciele muszą zmierzyć się z tym wyzwaniami, a szansą są rozwiązania, które umożliwia nowa podstawa programowa.

Zajęcia do wyboru, na których realizowane są formy aktywności fizycznej zaproponowane przez uczniów, pozwalają na lepsze zainteresowanie oraz zmotywowanie dzieci do udziału w lekcjach wychowania fizycznego Szczególnie ważna w podstawie programowej jest świadomość uczestnictwa w kulturze fizycznej, dlatego w nowych rozwiązaniach nadal kładzie się duży nacisk na edukację zdrowotną, ale dodatkowo na kompetencje społeczne.

Stworzono również możliwość dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych – na podstawie tej opinii.

Bibliografia

1. Czerska E., *Analiza porównawcza – podstaw programowych z wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2011, nr 11.
2. Grudzińska Z., *Nowa podstawa programowa pod lupą*, „Szkoła. Miesięcznik dyrektora" 2017, nr 8 (99).
3. Kultys K., *Formy spędzania czasu wolnego a nastawienie do wychowania fizycznego w opiniach bydgoskich gimnazjalistów*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2017, nr 3.
4. Kultys K., *Problem frekwencji i czynnego udziału uczniów w lekcjach wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne" 2017, nr 1, s. 40-48.
5. Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem, Dobra szkoła 2017.
6. Rogacka A., *Poradnik dla nauczycieli wychowania fizycznego w szkole ponadgimnazjalnej*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (poz. 1322).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (poz. 1534).

New psychical education curriculum – chances and challenges

Abstract

The education system reform introduces many significant changes that arouse emotions. Giving out with lower secondary schools, extending primary school education from six to eight years and changes in the organization of vocational schools cause modifications in a curriculum and syllabus for each subject.

The aim of the study was to analyze the core curriculum of physical education in the context of opportunities that students might have and challenges that teachers are to meet in the process of reforming the education system.

The study was conducted in 2017 and involved 116 physical education teachers from seven districts of the northern part of the Lubuskie voivodeship. The author's questionnaire was used.

Contemporary physical education in Poland must meet new challenges of developmental disorders, including: faulty posture, overweight and obesity that decrease psychical fitness among students, as well as still poor infrastructure in physical culture. This is a huge challenge for PE teachers and their chance is in the new curriculum. Optional activities that include students' suggestions allow higher interest and motivation as being aware of participation in physical culture is etremely important.

Keywords: new curriculum, optional activities, PE lessons, schools